

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOOLD

Kjent inventar i nytt hus / Sanne ledere viser omsorg og kjærlighet / Kristensjonisme og ”dispensasjonalisme” / Etter terrorangrepene 22.7.2011 / Guds fortelling møter våre fortellinger / Velkommen til ny medarbeider

SØNDAGSTEKSTEN

Julaftan – Per Kristian Sætre

Julenatt/ottesang – Frode Granerud

Det avgjørende er den åpne diskusjon som nå må komme i ulike fora.

Kjent inventar i nytt hus

En arbeidsgruppe ledet av Trond Bakkevig la nylig fram et omfattende forslag til ny kirkeordning. Gruppen var nedsatt av Kirkerådets direktør og vil være en viktig ressurs for det videre arbeid med fremtidens kirkeordning.

Forslagene bygger på den forutsetning at de grunnlovsendringene som de politiske partiene ble enige om i kirkeforliket vil bli gjennomført, trolig i juni neste år. I tillegg til selve grunnlovsendringene rommer kirkeforliket en del

forutsetninger (bl.a. at prestene fortsatt skal være statsansatte og at Den norske kirke ikke blir eget rettssubjekt) som gjør mulighetene for endringer i kirkeordningen relativt begrenset innenfor forliksperioden. Utvalget tar derfor utgangspunkt i at mulighetene for forandring vil være større etter utløpet av forliksperioden i 2013. Et grunnleggende premiss for de forslag som legges fram er derfor at kirken blir eget rettssubjekt, og at ingen av kirkens ansatte lenger skal være statsansatte. Dette er forutsetninger som også Kirkemøtet tidligere har lagt til grunn for en fremtidig kirkeordning. Hvorvidt de vil være mulige å oppfylle, avhenger imidlertid av den politiske situasjonen etter neste stortingsvalg.

Arbeidsgruppen har levert fra seg et omfattende og solid materiale på mer enn 600 sider fordelt på fire bind, og alt finnes tilgjengelig på www.kirken.no. Her er mye interessant, både av dokumentasjon og overveielser. Leser-vennligheten hadde likevel vært hjulpet av en noe strammere redigering. Noen forslag er godt drøftet og begrunnet, andre steder er store prinsipielle spørsmål mer overflattisk behandlet. Mange steder kunne man ønsket seg en klarere uttegnning av argumenter for og imot ulike løsninger, uavhengig av hva gruppen går inn for. Det avgjørende er uansett at den åpne diskusjon som nå må komme i ulike fora, og de avgjørelser som deretter må fattes i kompetente organer, får et godt og tilstrekkelig grunnlag.

En viktig side ved utredningen er at den går så konkret til verks, ved å komme med fullt utformede forslag til ny Kirkelov (som Stortinget må vedta), Kirkeordning (som det forutsettes at Kirkemøtet vedtar), samt en rekke andre regelsett (bl.a. tjenesteordninger). Uansett hvordan de endelige løsningene kommer til å se ut, er det en stor fordel å kunne forholde seg til konkrete løsningsforslag.

En fremtidig situasjon der prestatjenesten ikke lenger er statlig, vil gjøre det mulig å samle de to virksomhetslinjer i kirken til én, herunder å sørge for at de som jobber sammen har den samme arbeidsgiver. Utvalget legger en slik samling av den kirkelige virksomhet til grunn for sine forslag. Når den rettslige to-

delingen av kirken bortfaller, bør det etter deres mening føre både til en enhetlig virksomhet, et enhetlig ansvar for denne virksomheten, et enhetlig arbeidsgiveransvar og en enhetlig ledelse av virksomheten. Når det gjelder ansvaret for virksomheten i kirken, er utvalget entydig på at dette skal ligge i de valgte rådene. På soknenivå betyr det at menighetsrådets ansvarsområde utvides, bl.a. til også å omfatte gudstjenestelivet. Samtidig understreker man at presters og andre vigslede medarbeideres selvstendighet gitt i deres faglige kompetanse og vigsling/ordinasjon må bevares. En slik forutsetning om en samlet virksomhet og et samlet ansvar for virksomheten i de kirkelige råd er også i samsvar med det Kirkemøtet tidligere har lagt til grunn.

Etter mitt skjønn er forholdet mellom soknet og prostirådet underbelyst i utredningen.

Mens Kirkemøtet tidligere har vedtatt en målsetting om tre forvaltningsnivå, har arbeidsgruppen endt opp med

at det er nødvendig med fire. Det skjer ved at bispedømmerådet beholdes og et justert fellesrådsnivå/prostiråd utvikles som et mellomnivå på basis av de nåværende fellestrådene. Det er mange elementer som kan diskuteres i denne konstruksjonen, men det grunnleggende spørsmål må være hvordan ordningen vil fungere, sett fra lokalmenighetens synspunkt. Arbeidsgruppen forutsetter med rette at det er soknet som er den grunnleggende enhet i kirken, og peker på at "organiseringen må bygge på lokalledet som det grunnleggende og sentralledet som støttende for lokalledet" (hefte 2, s. 61).

Hvorvidt det å "støtte" lokalledet betyr at man i praksis kan komme til å overta styringen av lokalledet, er imidlertid et åpent spørsmål. Man går med god grunn ikke inn for den svenske modellen der alt ansvar for tilsetninger, bygninger og økonomi ligger i soknet selv. I Sverige har denne ordningen bl.a. ført til et press i retning av sammenslåinger av sokn og gjort mange sokneprester til administratører. Det er riktignok et spennende element i arbeidsgruppens forslag at de forutsetter at mange av de fullmakter som ligger i prostirådet skal kunne delegeres til menighetsrådet der forholdene ligger til rette for det.

Mens en slik delegasjonsordning peker i desentraliserende retning, går forslaget om å

slå sammen 426 fellestråd til ca 80 prostiråd i sentraliserende retning. Etter mitt skjønn er forholdet mellom soknet og prostirådet underbelyst i utredningen. En grunn til det er at arbeidsgruppen forutsetter de nåværende fellestrådernes status som soknets organer videreført. En slik formell betraktning forhindrer likevel ikke at mange menighetsråd også i dag opplever fellestrådet mer som et eksternt enn som et internt organ. En slik opplevelse vil trolig forsterkes ved at de nye prostirådene de fleste steder blir større enn de nåværende fellestrådene. Forslaget viderefører også det mange opplever som en svakhet ved fellestrådene, nemlig at deres kirkefaglige kompetanse er begrenset ut over det som har med økonomi, personal og bygg å gjøre. Forslaget forutsetter at denne begrensning i kompetanse skal videreføres, i og med at de kirkefaglige stabene fortsatt skal befinne seg på bispedømmekontorene.

Riktignok vil prosten være en viktig kirkefaglig aktør i prostirådets virksomhet, som leder for prestedtjenesten. Forslaget inneholder her en detalj som bryter med det prinsipp om samordning av virksomhetsansvar og arbeidsgiveransvar som ellers preger utredningen, ved at prosten skal være ansatt av bispedømmerrådet. Det gjør prestens rolle uklare, og betyr at menighetsprester skal ledes av en som ikke er ansatt hos samme arbeidsgiver.

Et hovedelement i utvalgets forslag er opprettelsen av prostiråd med store fullmakter. Ved at bispedømmerrådene fortsatt beholdes med tunge arbeidsoppgaver, får man likevel ikke den forenkling av kirkeorganisasjonen som mange har tatt til orde for. I den videre debatt vil gruppens forslag både måtte diskuteres opp mot en modell der bispedømmerrådene elimineres helt, og en modell der bispedømmerrådene blir arbeidsgiver for alle kirkelige ansatte.

En viktig side ved enhver kirkeordning er hvordan prestedtjenesten og andre vigslede

tjenester er innordnet. Her er det mye som kunne vært kommentert i arbeidsgruppens forslag, både med tilslutning og kritikk. Jeg vil her nøye meg med å kommentere den begrepsbruk utredningen legger seg på, med et bastant skille mellom ordinerte og vigslede stillinger.

Det er underlig å registrere at man her nærmest legger seg på tvers av enstemmige vedtak fra Bispemøte og Kirkemøte de siste par årene, der man taler om et mangfold i kirkens vigslede stillinger og der også prestedtjenesten inngår. Selv om Bispemøtet i sin uttalelse ønsket å videreføre "ordinasjon" som en språklig betegnelse på vigsling til prest, gir ikke det grunnlag for den bastante todeling mellom "den ordinerte tjeneste" og "den vigslede

Det er sterkt å håpe at den politiske situasjon etter 2013 gir rom for den type endringer som arbeidsgruppen legger opp til i sitt forslag.

tjeneste" (begge i entall!) som arbeidsgruppens forslag til Kirkeordning legger opp til. En underlig side ved dette er at man i tillegg innfører "prestedtjenesten og prostetjenesten og biskopens tjeneste" som deltjenester som den ordinerte tjeneste "består av", mens den vigslede tjeneste "består av kateket-diakon og kantortjenesten" (hefte 1, s. 62). Dette er ikke av de sider ved arbeidsgruppens forslag som bør komme langt i den videre saksbehandling.

Det er sterkt å håpe at den politiske situasjon etter 2013 gir rom for den type endringer som arbeidsgruppen legger opp til i sitt forslag. Fortsatt gjenstår mye å diskutere og vedta, både av prinsipper og detaljer. Her er det viktig at så mange som mulig blir hørt, og at de endelige vedtak skjer på best mulig grunnlag. La oss be om og arbeide for at Den norske kirke får en ordning som best mulig hjelper kirken til å være kirke, og til å utføre sitt gudgitte oppdrag i verden.

Det er sterkt å håpe at den politiske situasjon etter 2013 gir rom for den type endringer som arbeidsgruppen legger opp til i sitt forslag. Fortsatt gjenstår mye å diskutere og vedta, både av prinsipper og detaljer. Her er det viktig at så mange som mulig blir hørt, og at de endelige vedtak skjer på best mulig grunnlag. La oss be om og arbeide for at Den norske kirke får en ordning som best mulig hjelper kirken til å være kirke, og til å utføre sitt gudgitte oppdrag i verden.

HARALD HEGSTAD
harald.hegstad@mf.no

Sanne ledere viser omsorg og kjærlighet

Ordinasjonstale

AV LAILA RIKSAASEN DAHL, BISKOP I TUNSBERG

Kjære ordinand!

Så er dagen her – ordinasjonsdagen din! Gratulerer med dagen!

Vi kan si: Endelig er dagen kommet – om et foreløpig endepunkt for en lang reise, ditt livs reise så langt, en betagende reise. Du begynte med en søken etter noe som er større enn deg selv, og ble fascinert av Jesus, av hans radikale forkynnelse. Reisen har ført til at du i dag beskriver andre trosartikkel som et ubestridt sentrum i din tro. Det har vært en prosess over mange år, frem dit du er i dag. Frem hit! Og samtidig med at jeg bruker ordet "endelig", kan jeg også si at det har gått fort – fort med hensyn til om denne troen din skulle føre til preste-tjeneste. Det er blitt avklart i slutten av preste-studiet. Du har altså konkludert med at som prest kommer du på din rette hylle.

Som prest skal du forvalte nådemidlene: Guds Ord og sakramentene. Som Jesus vandret med de to disiplene til Emmaus, skal du åpne Skriftene for menigheten og legge til rette for at mennesker får møte og gjenkjenne Jesus i nattverden. Jesus som mønster for preste-tjenesten får vi også i dagens evangelietekst (Luk 19,41–48); han gråter over Jerusalem.

Gråten er et uttrykk for og viser hans empati, hans innlevelse og hans kjærlighet. Sanne ledere er ett med dem de leder. De bryr seg om, gråter med, gleder seg med. Sanne ledere viser omsorg og kjærlighet.

Ordinasjonsritualet beskriver det samme: Du lover å dra omsorg for mennesker, bære dem fram i bønn, veilede og formane, kort sagt være en kirkens medvandrer og veiviser slik at mennesker får et møte med Jesus når vi samles om Ord og sakramenter.

Det handler om kjærlighet – Guds kjærlighet til oss og vårt fellesskap som et kjærlighetens sted. Jeg hilser deg med noen vers om Guds kjærlighet: 1 Joh 4,7b–11. Her sies det noe om kirkens vesen og grunnlag, og også om dens program.

Dette programmet er du forpliktet på. Gud vil hjelpe deg til å være en kjærlighetens forløser i en bygd som er vant med at kirken er raus og inkluderende.

Gud vil gå med, i gråt og i glede. Jesus har lovet å gå med sin kirke alle dager. Også med deg, i dine dager her i denne menigheten. Guds signing over tjenesten!

Kristensionisme og "dispensasjonisme"

Ei politisk avsporing av evangeliet¹

AV JENS OLAV MÆLAND

Kvar haust blir "Jerusalemarsjen" gjennomført i Jerusalem. Omlag 15 tusen deltek, både jødar og kristne pilegrimar. Det er *Den internasjonale kristne Ambassade* som tek hand om og organiserer pilegrimane si deltaking. Kristne frå fleire titals land deltek, og frå Noreg kjem det fleire flylaster med omlag tusen deltakarar. Ein lar sine nasjonale flagg vaie og syng songar til ære og takk for det jødiske folket og staten Israel.² Pilegrimane har forplikta seg til å avstå frå evangelisering. Dei blir mottekne av borgarmeisteren på ein bankett der gjerne ein framståande Likud-politikar deltek. Stemninga er til å ta og føle på. Ein er komen for å velsigna Israel, og denne velsigninga blir kvittert og notert av dei som styrer. Pilegrimane har ei kjensle av å delta direkte i gjennomføringa av Guds frelsesplan.

International Christian Embassy in Jerusalem

"Ambassaden" er ein av mange internasjonale kristensionistiske organisasjonar, men det er den som har vidast nedslag internasjonalt. I USA fins det ei rekke kristensionistiske organisasjonar som spenner frå det humanitære (*Christian Friends of Israel*, CFI, grunnlagt i 1985) via messiansk (*Jews for Jesus*, JFJ, 1973, og *Messianic Jewish Alliance of America*, MJAA, 1915) til militant og apokalyptisk kristensionisme (*International Christian Embassy in*

Jerusalem, ICEJ, etablert i 1980, og *Christian United for Israel*, CUFI, 2006).

Siktemålet for desse organisasjonane er å støtta staten Israel, noko som i si tid vil føra til ei fornying for det jødiske folket, og som i sin tur vil føra til at Jesus kjem att som folkets Messias. Ein vil trøysta og velsigna Israel og ikkje koma med kritikk, for den har giftig antisemittisme i seg. Til saman samlar dei inn over 300 millionar dollar årleg (halvannen milliard kroner) til ulike støttetiltak, også til ulovleg settlarverksemd.³

Bibelordet som ICAJ byggjer på, er Jesaja 40,1 der ein blir oppmoda til å trøysta Jerusalem. At den sanne trøysta ligg i trua på Jesus Kristus, går ein lett forbi. Eit anna kjerneord elles er 1 Mos 12,1f der ordet til Abraham og hans slekt lyder: "Eg vil velsigna dei som velsignar deg, og forbanna dei som forbannar deg." Dette anvender ein politisk slik at dei som støttar ein eksklusiv israelsk policy, vil vera under velsigning, medan dei som øver kritikk mot f.eks. Israels settlerpolitikk, vil koma under forbanning. Einskildmennesket og nasjonane sin skjebne blir avgjort ved korleis ein stiller seg til den sionistiske staten. Det uroar dei ikkje at det i NT er stillingstaking til Jesus Kristus som avgjer menneskets evige skjebne. I kristensionismen er alt retta inn mot *Eretz Israel* – eit Stor-Israel – som ein gong skal bli ein realitet.

Ambassaden er imot einkvar form for fredsforhandling i Israel-Palestina konflikten, for alle slike forhandlingar vil føra til kompromiss, og Guds plan kan ikkje fremjast ved kompromiss i dette området. Jerusalem kan eksempelvis ikkje delast, for ei slik deling er i strid med profetiane i GT, slik ein forstår desse.

Ambassaden arrangerer ei rekke kongressar. Den tredje kristne sionistkongressen i februar 1996 stadfesta at Israel har ein absolutt rett til heile landet som går under namna Judea, Samaria, Gaza og Golan. Internasjonal lov og rett kan ikkje anvendast der profetiane talar klart, hevdar ein. Også ei gjenoppbygging av tempelet der moskeane står, støttar ein. Dessutan overfører ein store pengegaver til prosjekt som til og med jødiske myndigheiter reknar som kriminelle. Den arabiske befolkninga – der majoriteten er muslamar – blir omtalt i negative vendingar. Det same gjeld dei historiske kyrkjene i området, som har kome i konflikt med Guds plan med Israel.

Historisk bakgrunn: 'Dispensasjonismen'

Den historiske bakgrunnen for kristensjonismen er den retninga som blant evangeliske kristne går under namnet *dispensasjonisme*. Sjølve ordet 'dispensation' tyder 'tidshushald', og tanken er at Gud handlar med mennesket gjennom ulike tidshushald eller epokar.⁴

Det var den irske presten John Nelson Darby (1800–82) som kom til å utvikle ikkje berre ei lære om dette, men eit teologisk system med veldige ringverknader. Han reagerte i ung alder på forfallet i kyrkjene og var oppteken av Jesu snare gjenkomst. Ein gjekk ikkje noko lys misjonstid i møte slik som somme vekkingspredikantar forkynte, men ei krisetid der den som ville berga si sjel, måtte ta farvel med si historiske kyrkje og søkja saman i grupper der ein kjende eit åndeleg fellesskap. Det var ei sterk forventning på denne tida om Jesu gjenkomst, og mellom andre Joseph Miller tidfesta gjenkomsten til 1843, med eit påfylgjande Tusenårsrike. Darby gjekk ikkje inn for ei datofesting, men eit heilt konsept angående restaurasjon av det jødiske folket i endetida.

Saman med m.a. Edward Irving (1792–1834) blei han ei drivkraft i ei rekke profetkon-

feransar (frå 1826–33). Her studerte ein nøye GT sine profetiar og var overtydd om at desse skulle forståast futuristisk og anvendast på eins eiga samtid. Gjennom desse konferansane blei tanken om ein restaurasjon av den jødiske nasjon lansert, noko som førde til eit kristen-sionistisk driv.

Darby og hans disiplar meinte seg å ha oppdaga sanningar som hadde vore løynde frå aposteltida, nemleg at Gud verka på ulike måtar gjennom ulike tidshushald (eng. 'dispensations'). Det var sju slike: 1. Uskyldstida (Paradiset), 2. Samvitsepoken (fram til syndefloda), 3. Den humane epoken (frå Noa til Abraham), 4. Lovnadshushaldet (frå Abraham til Moses), 5. Lovens tid (frå Moses til Kristus), 6. Kyrkja sin epoke (Joh 1,17; Apg 2,1), 7. Jødane sitt hushald/fredsriket.

Gud har to slags folk som han handlar med på to ulike måtar, nemleg kyrkja (heidningane) og det jødiske folket. Korkje kyrkjefedrane, den katolske kyrkja eller dei reformatoriske kyrkjene hadde sett denne sanninga, men levde i åndeleg blindskap. Grunnen var at ein ikkje hadde tolka Bibelen bokstavleg.

Konseptet fekk eit veldig gjennomslag. Allereie i 1845 var over 700 anglikanske prestar tilhengjarar av eit såkalla *premillenniansk* syn på endetida. Det innebar at Kristus ville koma att før tusenårsriket og gjennomføra bortrykkinga av dei sanne kristne. Rørsla førde også til mange ulike misjonstiltak. I dag reknar ein med omlag 50 millionar tilhengjarar i USA.

Nelson Darby var ein karismatisk og dominant person og verka ikkje berre i England, men også i Tyskland, Sveits, Frankrike – og i USA. 150 Brødrekyrkjer blei etablert i ulike land, og hans skrifter utgjer om lag 50 bind på 400 sider kvar. Hans livsverk blei ført vidare, især i USA, av Dwight L. Moody (1837–99), og seinare William Blackstone (1841–1935) som skreiv den berømte boka *Jesus is coming*. Men den som gav rørsla eit varig gjennomslag, var Cyrus Scofield si bibelomsetjing, *Scofield Reference Bible*, med detaljerte opplysningar om dei ulike tidshushald, eskatologi og apokalyptikk (1909). Denne bibelutgåva sitt forord og referansesystem skapte nysgjerrighet og utfordra lekfolk til å få detaljert oversikt over framtida.

Tankeunivers og "kalender"

Dispensasjonismen set fram eit tankeunivers – og ein timetabell eller "kalender". Ein skil mellom Guds plan for kyrkja – og den planen han har for Israel. Charles Ryrie, ein av rørsle sine dogmatikarar, seier det slik: "Kyrkja har ikkje sitt opphav i GT, men på Pinsedagen, og kyrkja er ikkje i si noverande form ei fullending av lovnadane til Israel i GT. Dei har enno ikkje fått si oppfylling." Kyrkja og Israel lever på to ulike spor. Lovnadane til Abraham gjeld ikkje kyrkja, men Israel – og får si oppfylling når kyrkja si tid er slutt. Guds handling med kyrkja er ein slags parentes i hans handling med menneskeslekta. Lovnadane er sett på vent, men skal gjennomførast som ein nasjonalplan for og med Israel.

Eigentleg ville Jesus då han kom første gongen, oppretta "riket for Israel" og etablere eit davidisk kongedøme med Jerusalem som sentrum og ei tilstrøyming av folkeslaga til byen for å få del i rikets gode. Men folket var harde i hjarta, og difor endra Jesus sin opphavlege plan. "Guds rike" skulle utfalde seg over heile jorda gjennom misjon. Dette riket skulle vera åndeleg, og målet var himmelen. "Himmelriket" derimot skulle realiserast på jorda gjennom Israel, men først når heidningane si tid var omme. Då skjer det ei gjenreising av "Davids falne hytte".

I dette tankeuniverset er "Fader vår" ikkje ei bøn som gjeld den kristne kyrkja, men det davidiske kongeriket i endetida, med eit Stor-Israel som rekk frå Eufrat til Nilen med Kristus som politisk-religiøs herskar i Jerusalem. Darby tala om at jødane som folk skulle erobre Palestina og fordriva dei folka som budde der, altså etnisk reinsing.⁶ Det ligg eit deterministisk historiesyn og ein dualistisk tankegang innbakt i dette. Alt skjer slik det må skje, men i ein kamp mellom Gud og Satan.

Rørsle sine teologiske leiarar opererer med ein timetabell eller "kalender" for det store endetidsdramaet.⁷ Gud førebud det heile ved at han først gir Israel ein bit av sitt eige land. Det fører til ein politisk-åndeleg kamp som kulminerer i at Gud gjennomfører bortrykkinga (eng. 'rapture'), som inneber at dei sanne truande blir teken bort frå denne verda og feirar "Lammets bryllaup" saman med sin brudgom. Dei blir førde fram for "Kristi dom-

stol" (den kvite truna) der dei får si løn for truenskap og kjærleik.

Men livet på jorda held fram, først i vel 3 år med levelege livskår for den jødiske staten gjennom falske alliansar, men så allierer verds- maktene seg mot denne staten som har Gud og USA på si side. Den store trengselstida inntreier, og det blir eit frykteleg slag på Harmageddon- sletta. Israel blir desimert med 2/3 (fleire millionar), og dei som går til angrep mot Israel, etterlet seg fleire titals millionar på slag- marka. Det heile kulminerer ved at Kristus kjem igjen og vinn over Antikrist og hans hærar. Satan blir bunden, og fredsriket blir etablert. I trengselstida har 144 tusen jødar gått over på Messias si side, og desse blir nå leiande i det nyetablerte fredsriket. Alle nasjonar bøyer seg no for Kristi herredøme i Jerusalem og får del i velsigninga frå Gud.

Når dei tusen åra er til ende, vil Satan sleppast laus og utløysa eit tilbakeslag. Men han blir knust, og alle dei som ikkje har latt seg forføra, blir no overført til den himmelske verda. Men dette skjer gjennom den endelege domen.

Forskyving av tyngdepunkt

Det skjedde ei endring av tyngdepunkt og perspektiv då staten Israel blei oppretta. Darby og hans disiplar var kristosentrisk i si forkyning med ei klar poengtering av klassisk kristologi og frelseslære. Kallet til omvendning og nytt liv var eit kjennemerke. Dei formidla ein sterk misjonsglød i kyrkjene. Formaninga til å møta Herren i skya var sterk.

Men då staten Israel blei oppretta, endra dette seg. Tyngdepunktet blei ikkje lenger Kristus og hans frelsesverk, men staten Israel.⁸ No var det ikkje lenger så mykje tale om å stå på Kristi side og vedkjennast han i kampen mot synda, men å stå på Israels side og velsigna den sionistiske staten. No kunne ein delta i det avsluttande frelsesdrama og mellom anna forhindre at Israel forhandla bort deler av landet til fiendemakta.

Fromheitspreget dreia over i politisk retning. Det apokalyptiske perspektivet der det var ein del usikre faktorar, blei no avløyst av eit nær- perspektiv på Midtausten. Især frå 1967, gjennom Israels annektering av Jerusalem, skjer det ein næranalyse av dei ulike kreftene

eller statane og alliansane som skulle føra til det store slaget ved Harmageddon.

Göran Gunner påviser at i den litteraturen som no kom, var fokus på Sovjetunionen, dei arabiske landa, Kina – og ikkje minst EU og den store samansverjinga som ville skje med Romatraktaten som ideologisk grunnlag. Gunner kallar det ”profilert apokalyptik”. I dei seinare åra har det frå desse krinsane kome bøker om Iran og islam som saman vil iverksetja den store trengsla. Palestinsk nasjonalisme blir gjerne demonisert i denne litteraturen.

Majoriteten av evangelikale amerikanar støttar dette tankeuniverset, og det blir halde oppe av framståande teologiske institusjonar slik som *Dallas Theological Seminary* med fleire. Av framståande leiarar kan nemnast Pat Robertson, Jerry Falwell, Hal Lindsey, John Hagee og Tim LaHaye (Hans Left-Behind-bøker er selde i over ti millionar eksemplar, og fleire av dei fins i norske omsetjingar).

Dispensasjonisme og kristensionisme i Noreg

Dispensasjonismen fekk innpass i Noreg gjennom predikantar (fripredikantar) på slutten av 1800-talet. Dei hadde vore i Amerika og var påverka av den store evangelisten Dwight L. Moody (1837-99) som sto for dette synet. Fredrik Franzon var ein føregangsmann og introduserte det på reiser i Sverige og Noreg gjennom taler og boka ”Himlauret”, især i frikyrkjelege krinsar.⁹

”Evangelisten” – eit frittstående oppbyggingsblad med utgangspunkt i Kristiansand – blei talerøyr for dispensasjonismen gjennom Abraham Thompson, Adolf Bjerkreim og Jon Aurebekk. Det har hatt stor påverknad på Sørlandet – og i Det vestlandske Indremisj.forb./Indremisjonsforbundet. Evangelisten sine sommarkonferansar liknar på ”profetkonferansane” i USA.

Organisasjonen ”Ordet og Israel” (etablert 1978) ber til torgs mykje av dispensasjonismens tankar. Organisasjonen er tverrkyrkjeleg og samlar slike som var misnøgde med Israelsmisjonen – og som ikkje kjende seg heime mellom dei som støtta ”Karmel-instituttet”. Ein har tilslutning frå lekmannsvenlege organisasjonar, især Indremisjons-

forbundet.

Ein er overtydd om at det som skjedde i 1948 og 1967, er ”av frelseshistorisk betydning”. Ein held møter og stemner for å fremja ”Bibelens syn på Israel” og at det som no skjer, er ”tegn på Jesus Messias snarlige komme for å hente sin menighet og opprette ”riket for Israel”. ”Fader vår” er ei jødisk bøn som gjeld Tusenårsriket.¹⁰

Pinserørsla i Noreg er omfatande omtalt og kategorisert av Göran Gunner.¹¹ Dei norske pinseleiarane Erling Strøm og Thoralf Gilbrant – samt Oddvar Nilsen og Josef Østby – står for ein ”modifisert dispensasjonisme”, mens Gilbrant og Østby også står for ein ”kombination av profilerad apokalyptik och kristen sionisme”.¹² Han nemner ikkje Emanuel Minos og Oddvar Tegnander som gjennom sine bøker sterkt har tematisert det apokalyptiske og drege opp eit scenario med politiske konstallasjonar i Midtausten, med fokus på Israel og Jerusalem – i høve til verda sine stormakter og alliansar.

Opprettinga av staten Israel er eit av dei store kjenneteikna på Jesu snarlege gjenkomst ifylgje desse predikantane. Hendingane i Israel-Palestina – ja, i heile Midtausten – fylgjer eit tidsskjema for profetisk oppfylgning. Staten Israel er eit teikn på Jesu snarlege gjenkomst og opprettinga av Tusenårsriket, medan den jødiske religiøsiteteten blir negativt omtalt. Muslimar blir sett på som ”demoniska fiender”.¹³

Eit unntak mellom pinsevennleiarar er Arild Edvardsen. Han gjekk omkring 1990 kraftig i rette med den eksklusive kristne sionismen som han meinte legitimerer undertrykking og fall dei stadeigne kristne i ryggen.

Eit gjennomgåande synspunkt i den modererte dispensasjonismen er at etableringa av staten Israel er ei frelseshistorisk hending som skal føra til eit Stor-Israel, og Jerusalem skal vera ein jødisk by og samlingspunktet for heile verda. Tempelet skal gjenreisast.¹⁴ Kritikkk av staten Israel blir gjerne forstått som antisemittisme og inneber at ein er blitt Guds motstander. Sjølv ser ein mellom fingrane på Israels overtramp i høve til etikk og folkerett, for profetien skal oppfyllast. Islamofobi og eit svært negativt syn på arabiske folkegrupper blir ofte uttrykt i tale og skrift. Den arabisk-

palestinske befolkninga står i vegen for Guds veldige endetidsplan med eit Stor-Israel der Jerusalem skal vera ein eksklusiv jødisk hovudstad med Messias som konge. Ein reknar ikkje dei etablerte kyrkjene mellom palestinarane som sanne kyrkjer. Derimot kan ein støtta messianske jødar som dei er på bølgeleind med når det gjeld sionisme.

Dei ventar Jesu snarlege gjenkomst, så kjem alle dei svære øydeleggingane og den tredje verdskrigen som kulminerer i Harmageddon og Jesu gjenkomst til oppretting av Tusenårsriket. I tida som ligg framfor no, gjeld det å driva misjon, også mellom jødar. Eskatologi/apokalyptikk er kombinert med kall til omvending og nytt liv.

Militant utgåve¹⁵

Det fins også ein militant kristensjonisme i Noreg. *Karmelinstituttet* stikk seg ut her, etablert i Israel i 1949 med ei skandinavisk sjømannskyrkje. Stiftar og leiar gjennom mange år, Per Faye-Hansen, sto for ein konsekvent dispensasjonalisme. Karmel støttar den israelske staten fullt og heilt når den handlar ekspansjonistisk. Etter deira meining fins det ingen okkupasjon, berre ein administrasjon av den palestinsk-arabiske befolkninga. Eitkvart kompromiss er i strid med Guds plan som inneber eit Stor-Israel. Også avtalen med Egypt og fredsavtalen med Sadat var i strid med Guds plan. I det heile er ein fredsprosess mellom jødar og arabarar i strid med Guds plan for det jødiske folket. President Obama står for ein svikefull og profetistridig politikk. Meldingsbladet "Karmel Israel-nytt" er eit samanhengande forsvar for ein ekspansiv politikk og støtte til settlerverksemd. Ein meiner seg å fylgja det profetiske ordet i GT. Dei historiske kyrkjene i området blir konsekvent omtalt i negative vendingar.

"Ambassaden" er mest framtrekande med 15 000 medlemmer. Leiaren er Leif Wellerop. Erik Selle er ungdomsleiar, og avisa *Norge i Dag* gjennom redaktøren Finn J. Sæle er ein aktiv medspelar. Ein samlar inn over 10 millionar kroner årleg og profilerer seg gjennom møteverksemd og stemner der ein gjerne har inviterte representantar for israelske styresmakter. Frå Noreg arrangerer ein gruppereiser til lauvhyttefesten i Jerusalem og samlar

mellom fem hundre og tusen norske deltakarar.

Ambassaden står heilt og fullt for den internasjonale avdelinga sin profil. Ein er litt tilbakehalden med å profilere dispensasjonalismen, men denne ligg bak den militante profileringa.

Ambassaden er aktivt støtta av "TV Visjon Norge" med Jan Hanvold i spissen. Ein er på leit etter politikarar som støttar ein høgrevridd politikk vis a vis Israel og knyter seg gjerne til Framstegspartiet, med eit visst press på Kristeleg Folkeparti som ein meiner ikkje er nok pro-israelsk. Ein har lett for å stempla kritikk av den israelske staten si framferd som jødehat, antisemittisme eller antisjonisme.

Som foredragshaldarar til konferansar i Noreg har ein nytta seg av den jødiske historikaren Benny Morris som aktivt støttar etnisk reinsing i høve til den palestinske befolkninga. Også den jødisk advokaten Justus Reid Weiner kallar ein på. Han meiner at det er muslimsk krenkande aktivisme som gjer at store grupper kristne palestinarar emigrerer og ikkje det presset dei lever under på grunn av okkupasjonen som Israel gjennomfører. Ein overser at vitenskaplege undersøkingar frå palestinsk hald kjem til ein heilt annan konklusjon. Denne blir ikkje teken på alvor av "Ambassaden" som også forkastar "Kairos-dokumentet".

"Ambassaden" har tilslutning mellom pinsevener og karismatiske grupper, men blir også inviterte til bedehusforsamlingar, især på Sørlandet og Vestlandet.

Vurderingar – konklusjon

Dispensasjonalismen og kristensjonismen profilerer ein hermeneutikk som kolliderer med den forståinga av Det gamle testamente som me finn i Jesu forkynning og hos apostlane.¹⁶

Jesu forkynning går ut på at lovnadane om landet sprengjer ei territorial ramme og får si oppfylling i den røyndomen som heiter Guds rike. Tempelets herlegdom får si oppfylling gjennom dei som trur på Jesus Kristus. Innsamlinga frå alle folkeslag gjennom valfart til Sion får si oppfylling i apostolisk misjonsverksemd. Hos Paulus ser me at "Abrahams barn" skal arva jorda (gr. *kosmos*), ikkje landet

(Rom 4,13). Det messianske folket består både av jødar og heidningar (Ef 2). Alle Guds lovnader har fått si oppfylling i Kristus (2 Kor 1,20). Hos Peter høyrer me at Kristus er Sion sin hjørnestein, og at alle som trur, er utvalde (1 Pet 1–2). Forfattaren av Hebrear-brevet hevdar at dei truande av alle folkeslag har fått del i alle lovnadane og er innlemma i det riket som ikkje skal rikkast (kap 12,18 ff). Det er aldri tale om at Kristus skal introdusere seg sjølv som ein politisk-religiøs herskar med hovudkvarter i Jerusalem der eit nytt praktfullt tempel er reist på Tempelplassen. Dispensasjonismen og kristensjonismen sin hermeneutikk er difor ikkje berre ein konstruksjon utan haldepunkt i Jesu og apostlane sin budskap, men det er ei politisering og primitivering av evangeliet.

Ein legg dessutan opp til eit dualistisk verdsbilette, ein slags åndskampmodell der ein kan skilja ut kven som står på det godes side – og kven som representerer vondskapen.¹⁸ Det fins ein "evil axis" der Israel og Amerika står mot vondskapen i verda.

Det er påfallande at ein lyfter heile konflikten ut or det etiske kravs sfære.

Sidan profetiane om å ta territoriet i eige står ved lag, er det legitimt å bruka dei middel som skal til for å gjennomføra det. Etiske krav som sanning, rettferd og fred må vika for tileigning av land og valdsbruk. Ein er ikkje villig til å sjå konflikten frå den andre sin synsstad. Å visa nestekjærleik i denne konflikten er irrelevant ut frå denne tenkemåten. I røynda gir dei ekstraomdreiningar til valdsspiralen i området. Men det synest ikkje å uroa kristensjonismen, for etter deira syn er fredsprosessar i denne konflikten ein avveg i høve til Guds plan med Israel. Den eksklusive sionisme er ein ideologi som har guddomleg godkjenning og difor er heva over allmenne rettskrav.

Sjølve utgangspunktet for dispensasjonismen og den kristne sionismen er uakseptabelt og må forkastast. John R. W. Stott, den store evangelikale leiaren som døydde i juli 2011, konkluderer slik etter ei grundig gjennomtenking: "I myself believe that Zionism, both political and Christian, is incompatible with biblical faith".¹⁹

Dei palestinske kyrkjeleiarane si vurdering

I 2005 vedtok leiarane for alle dei større kyrkjene i Det heilage landet den såkalla "Jerusalem-deklarasjonen".²⁰ Det er eit oppgjør med den kristne sionismen ut frå overtydinga om at den er i strid med kristen lære og etikk.²¹ Der heiter det:

"Den kristne sionisme er en moderne teologisk og politisk bevegelse som omfatter de mest ekstreme posisjoner innenfor sionismen, og derfor kommer den i et avgjørende motsetningsforhold til en rettferdig fred innen Palestina og Israel. Den kristne sionismes program innebærer at evangeliet blir identifisert med en imperieideologi, kolonialisme og militarisme. I sin ekstreme form legger den vekt på apokalyptiske hendinger som skal lede til historiens ende, framfor å leve ut Kristi kjærlighet og rettferd i dag.

Vi forkaster kategorisk den kristne sionismes doktriner som falsk lære som undergraver det bibelske budskapet om kjærlighet, rettferd og forsoning."

Det er kanskje på tide at kristne leiarar tenkjer kritisk igjennom si støtte til denne ideologien. Eller kanskje det er for seint?

¹ Oskar Skarsaune har ei nyttig innføring i 'dispensasjonismen' i *Misjonsblad for Israel*, nr 2/2002. Göran Gunner som har sin åndelege bakgrunn i Misjonsförbundet, gir ei grundig historisk og aktuell oversikt i avhandlinga *När tiden tar slut*, 1996. Han påviser den nære samanhengen mellom dispensasjonismen og den kristne sionismen. Ei ressursbok er Stephen Sizer, *Christian Zionism, Roadmap to Armageddon?*, 2004. Sjå også mi bok *Glemt av sine egne, Rapport fra de kristnes situasjon I Det hellige land*, 2009.

² Gary M. Burge omtalar og kommenterer Jerusalemarsjen i *Whose Land? Whose Promise?*, 2003.

³ Sjå Sizer sin dokumentasjon, s 103 og 238.

⁴ Sjå *Scofield Reference Bible* (note 4 til 1 Mos 1,28–3,13) der definisjonen lyder: "A dispensation is a period of time during which man is tested in respect of obedience to some specific revelation of the will of God."

⁵ Burge, s 237. I *Scofield Reference Bible* er det i ein note til Sakarja 12–14 poengtert at det er ein avgjeringe skilnad I måten Gud frelser mennesket på I Kyrkja sin tidsalder – og i det restaurerte Israel: "The Kingdom is to be established by power,

- not persuasion". Dette riket er "identical with the kingdom covenanted to David (2 Sam 7,8–17)"; note til Ef 1,10.
- ⁶ Sizer siterer Darby som seier at reinsinga inneber fordriving av "the Philistines, the Sidonians; of Edom and Moab, and Amon – of the wicked, in short from the Niles to Evphrates", s 162.
- ⁷ Gunner har ei detaljert grafisk skisse av dispensasjonismens "kalender" i *Når tiden tar slut*, s 207.
- ⁸ Sjå Gunner si oppsummering, s 216 ff.
- ⁹ Gunner, s 55–58.
- ¹⁰ Sjå nettsida deira der det er lagt inn både policy og profilartiklar som er informative.
- ¹¹ Gunner, *Når tiden tar slut*, s 175–221 der han skil mellom ulike modellar under overskrifta "Politisering av apokalyptiken".
- ¹² Gunner, s 217
- ¹³ Ibid, s 358.
- ¹⁴ På typisk vis teiknar Emanuel Minos dette messianske scenarioet på s 169–71 i boka *Det har ringt for tredje gang*, 2009.
- ¹⁵ Desse organisasjonane har nettsider der ein kan sjekka deira profil. At dei står i ein dispensasjonistisk tradisjon, går ikkje alltid like klart fram, men sjekkar ein nettsida til *Dallas Theological Seminary* og samanliknar, ser ein lett samanheng.
- ¹⁶ Dette er klart påvist av Sizer, s 254ff. Også Burge som er professor ved det evangelikale Wheaton College i Chicago, USA, går i rette med deira hermeneutikk. Colin Chapmans bok *Whose Promised Land?* er eit nitid teologisk oppgjør med deira avsporte hermeneutikk.
- ¹⁷ Rosemary R. og Herman J. Reuter påviser denne dualismen i *The Wrath of Jonah, The Crisis of religious Nationalism in the Israeli-Palestinian Conflict*, 2002, s 178 og 236. I røynda dreier det seg om "false messianism". Naim Ateek hevdar i boka *A Palestinian Christian Cry for Reconciliation*, 2008, at kristensionismen legg opp til ein valdsteologi; sjå s 88 f.
- ¹⁸ Göran Gunner konkluderer (s 358) med at dei forvekslar staten Israel med Guds rike. I dei nordiske landa har talsmenn for dette synet "visat sig vara sin samtids fångar". "Presenterade sanningar har visat att samtiden och inte bibeltexten är tolkningsnyceln".
- ¹⁹ Gjengitt på Stephen Sizer si nettside www.stephensizer.com
- ²⁰ Ei grundig innføring i tenkemåten til kristne palestinske leiarar fins i den anglikanske presten Naim Ateek si bok *A Palestinian Cry for Reconciliation*, 2008. Ateek er leiar for Sabeel-instituttet i Jerusalem som på teologisk grunnlag arbeider for fridom, rettferd og fred i den aktuelle konflikten. Sabeel har eit verdsvidt nettverk, og også ei gruppe i Noreg som er talerør for dette.
- ²¹ Gjengitt i mi bok *Glemt av sine egne*, s 231 f.

Etter terrorangrepene 22.7.2011

AV KNUT ALFSVÅG PÅ VEGNE AV FBBS TEOLOGISKE NEMND

Fredag ettermiddag 22. juli 2011 vil for oss alle bli stående som dagen vi ikke kan glemme. Først fikk vi nyheten om det som viste seg å være et bombeangrep mot kjernen i det politiske og offisielle Norge, regjeringskvartalet i Oslo. Etter hvert gikk det imidlertid opp for oss at det bare var innledningen; terroristen hadde dradd videre til Utøya for å drepe forsvarsløse ungdommer samlet til politisk sommerleir. Og vi sitter igjen med de store spørsmålene: Hvordan kan mennesker som ifølge Bibelen er skapt i en kjærlig Guds bilde til fellesskap med ham, i det hele tatt begå slike grusomheter? Og hvordan skal vi forholde oss til den ideologi Anders Behring Breivik sier han var drevet av? Er det rett at vi i realiteten befinner oss i en krig mellom kulturene, og dermed også mellom religionene, slik at det i realiteten er krigens midler som er de eneste adekvate svar på de utfordringer vi står overfor?

Møtet med den radikale ondskap

Bibelen framstiller Gud som kjærlighetens Gud som inviterer mennesker til fellesskap med seg. Og de som inkluderes i dette fellesskapet, preges selv av Guds kjærlighet på en slik måte at det får konsekvenser for deres forhold til sine medmennesker. Slik omtaler 1 Johannesbrev dette forholdet: "Vi elsker fordi han elsket oss først. Den som sier: 'Jeg elsker Gud,' men som likevel hater sin bror, er en løgner. For den som ikke elsker sin bror som han har sett, kan ikke elske Gud som han ikke har sett. Og dette er budet vi har fra ham: Den som elsker Gud, må også elske sin bror." (1 Joh 4,19–21)

Den som stenger seg selv ute fra fellesskapet med sine medmennesker, stenger derfor seg selv ute fra gudsforholdet. Mange mennesker gjør av ulike grunner det. De kan ha møtt så mye vondskap og mangel på forståelse på sin vei gjennom livet at de ikke makter å forholde seg positivt til andre. Eller de kan av ideologiske grunner være overbevist om at empati og medfølelse er utilletelige uttrykk for svakhet. Nazismen er antagelig den ideologi som er mest kjent for å ha gått systematisk til angrep på alle tendenser til empati og medmenneskelighet, men alle totalitære ideologier kjennetegnes i større eller mindre grad av dette.

Mennesker som er preget av en slik tilnærming til livet, vil ofte isolere seg fra andre, eller bare dyrke fellesskap med en utvalgt gruppe av likesinnede. Saken, enten det er mer personlig pregede hat- eller hevntanker eller den totalitære ideologis mål om verdensherredømme eller det jordiske paradiset, overordnes alle medmenneskelige relasjoner. Andre mennesker blir brikker i et spill og kan brukes eller utryddes etter behov.

I den nytestamentlige etikk er dette fundamentalt annerledes. Her er andre mennesker aldri et middel for noe annet; det er medmenneskelighetens kjærlighetsrelasjoner som er det overordnede målet. Det er den som gir den sultne mat og den tørste drikke, som Jesus tar med seg inn i den evige herlighet (Matt 25,34–40), mens den som lukker sitt hjerte for sin bror, dermed også har stengt seg ute fra fellesskapet med Gud (Matt 25,41–46).

Kjærlighetens fellesskap lar seg imidlertid aldri opprette med tvang. Ingen kan tvinge

hverken seg selv eller andre til å elske. Kjærligheten er der, eller den er der ikke; det gjelder i forholdet til Gud like mye som i forholdet til våre medmennesker. Og fordi det er dette kjærlighetens fellesskap Gud er ute etter å etablere, står også den guddommelige allmakt avmektig der mennesker setter sin selv-sentrerte egoisme først. Vi leser i evangeliet om den rike unge mannen som kom til Jesus med spørsmålet om hvordan han skulle kunne komme inn i det evige livsfellesskapet med Gud. Jesus forklarte det for ham. Men da mannen ikke maktet å følge de prioriteringer Jesus viste ham, og derfor gikk sin vei, løp ikke Jesus etter ham. Han ville ikke, og da var det ikke mer Jesus kunne gjøre (Matt 19,16–22).

Fornektelsen av kjærlighetens fellesskap får likevel sjelden slike drastiske konsekvenser som vi så på Utøya. De aller fleste mennesker har tross alt bevart så mye av gudbilledlighetens medmenneskelighet at de avstår fra massedrap på ubevæpnede mennesker. Det vi så på Utøya, var ekstremt; det var mangel på medmenneskelighet i sin ytterste konsekvens; det var et gufs fra gudsforlatthetens helvete. Hvordan forholder vi oss til det?

For det første skal det lede oss til ettertanke og selvprøvelse. Selv om vi befinner oss langt fra den kjærlighetsløshetens ekstremisme vi så på Utøya, har vi alle sider ved våre liv som enda ikke er opplyst og gjennomlyst av guddommelig kjærlighet. Møtet med den radikale ondskap kan derfor, paradoksalt nok, skape en større lengsel etter renhet og kjærlighet.

For det andre skal vi øve oss i å ikke dømme. Vi vet ikke hva som drev Anders Behring Breivik til å gjøre det han gjorde. Men vi vet at også han er et menneske skapt i Guds bilde, og at muligheten for å vandre tilgivelsens vei til gjenopprettelse av kjærlighetens fellesskap står åpen også for ham. At det er vanskelig å fatte, ikke minst for dem som selv er direkte rammet av det han har gjort, er lett å forstå. Men i det lange løp er det å holde døren åpen for tilgivelsens og forsoningens mulighet det eneste alternativet til hat og hevnløst.

For det tredje skal vi ikke prøve å forstå det vi ikke kan forstå. Bibelen kaller kjærlighetens fellesskap for et mysterium. Vi vet til syvende og sist ikke hvorfor det er slik at her lukkes noen inne, mens andre tilsynelatende blir

stående utenfor. Den utfordring Bibelen gir oss, er derfor ikke å prøve å forstå kjærlighetens veier, men selv å gå der og ta til oss og dele med andre det som vokser der.

En krig mellom kulturene?

Men er det ikke nettopp den kristne kulturs kjerneverdier Behring Breivik er ute etter å forsvare? Slik han framstiller det i sitt såkalte manifest, er det kristne Vesten truet av en alternativ ideologi som har tatt mål av seg til å erobre verden. Både denne alternative ideologi og de som ikke ser faren og derfor går dens ærend, må derfor bekjempes med alle midler.

Det er rett at den kristne kirke står overfor en ideologisk motstander som er ute etter å bekjempe den. Det er også rett at islam, i hvert fall historisk sett, har hatt som mål å erobre Europa, og i den forbindelse ikke har hatt noen betenkeligheter med å bruke militærmakt. Behring Breiviks store feilgrep, ideologisk sett, er at han kobler disse to sammen, for de har absolutt ikke noe med hverandre å gjøre.

Kirkens store motstander omtales i Det nye testamente som en brølende løve som går omkring for å finne noen å sluke. Den motstandens vei som der foreskrives, er imidlertid ikke vold og terror, men å stå fast i troen på kjærlighetens Gud og så holde ut i de lidelser og prøvelser det måtte medføre (1 Pet 5,8–11). For kjærlighetens evangelium seirer aldri ved maktmidler. Den som er grepet av dette evangelium, tror og tåler, og faller aldri for fristelsen til å bruke andre midler. For når en gjør det, er det kirkens motstander som har seiret, uansett hva en kaller den ideologi eller kultur som da går av med seieren.

Den som mer enn noen annen har prøvd å få den kristne kirke til å forstå dette, er Augustin i sitt store verk *Om Guds stat*. Guds stat eller Guds by (Augustin tenker her på den byen som omtales i Matt 5,14) er kjærlighetens fellesskap, og det vokser aldri ved andre midler enn ordet og sakramentene. Dens motstander omtaler Augustin som verden eller djevelen (som i 2 Kor 4,4 faktisk omtales som denne verdens gud). I hans rike er det den selv-sentrerte egoisme som rår, mens Guds rike vokser når kjærlighetens evangelium slår rot i menneskers hjerter. På andre måter kan dette rike ifølge den kristne tro faktisk ikke vokse.

Dette er hverken fra Det nye testamentets eller Augustins side ment som kritikk av at de som er betrodd den oppgave å sikre den rent mellommenneskelige fred og rettferdighet i samfunnet, bruker de midler som er nødvendige for å gjøre akkurat det. Mot dem som vil rive et samfunn i stykker ved å angripe det med vold, skal et samfunn beskytte sine innbyggere ved å møte angriperne med de samme midler. I den sammenheng gjelder imidlertid to viktige forbehold. Når vold møtes med vold, er det samfunnet og ikke Guds rike en forsvarer; kjærlighetens rike bygges aldri på den måten. Og det er viktig at bruken av vold begrenses mest mulig og aldri får plass der det ikke er både nødvendig og hensiktsmessig. Også samfunnets fiender består nemlig av mennesker som er skapt i Guds bilde.

Det betyr at når det kristne Europa forsvarte seg mot islam med våpenmakt, og noen ganger har det vært nødvendig å gjøre det, så var det legitimt i den grad en da forsvarte samfunnet mot en mulig erobrer, men det var ikke legitimt som et forsøk på å forsvare og utbre kjærlighetens evangelium. I prinsippet var nok det et skille Europas åndelige og politiske ledere i middelalderen forsto og respekterte; de kunne sin Augustin, i hvert fall mange av dem. I praksis kunne det være vanskeligere, og den lange historien om forholdet mellom muslimer og kristne rommer da også fortellinger om overgrep fra begge sider, som knapt står tilbake for det vår tids terrorister har gjennomført.

Men i virkeligheten var det aldri møtet med islam som var kirkens store utfordring. Den

store utfordringen, den gang som i dag, var å unngå fristelsen til å tro at den seier som – i møte med islam eller andre ideologiske motstandere – vinnes med tvang og våpenmakt, er en reell seier på det kristne budskapets egne premisser. Den sammenblandingen ser det ut til at Anders Behring Breivik har gjort seg skyldig i, og hva det leder til, vet vi nå mer enn nok om.

Dette betyr ikke at alle motsetninger skal sopes under teppet i verdensflukt og misforstått åndelighet. De kulturelle og ideologiske forskjeller mellom islam og Vesten er reelle. Sett fra islam fortoner Vesten seg som sekularisert og umoralsk; sett fra Vesten fortoner mange muslimske lands mangel på respekt for grunnleggende menneskerettigheter som ytringsfrihet og religionsfrihet seg som særdeles problematisk. I listen over land med grove brudd på menneskerettighetene kommer muslimske land regelmessig blant de øverste. Både i forhold til muslimsk innvandring i Vesten og når det gjelder i de politiske relasjoner mellom stater, reiser dette reelle problemer som må tas på alvor. Men vi må kunne møte disse problemene med respekt for andres uavkortede menneskeverd, også om de står for synspunkt vi ikke deler, uten mistenkeliggjøring, og uten å la individer hefte for alt som foretas av andre medlemmer av den gruppe de selv tilhører. Og framfor alt må vi møte hverandre med en urokkelig overbevisning om at det å la sine synspunkter komme til uttrykk i form av vold mot sivile, uansett og under alle omstendigheter er fullstendig uakseptabelt.

SØNDAGSTEKSTEN

Per Kristian Sætre og Frode Granerud

Julaftan

24. desember 2011

Preiketekst: Lukas 2,1–20

Lesetekstar: Jes 9,1a.2.6–7; 1 Joh 1,1–4

Poetisk tekst: Sal 96,1.3.11 – omkvede: v 2

Dagen

Ikkje mange dagar i kyrkjeåret har dei konkrete bibeltekstane som vert lesne, mindre å seie for preika enn på julaftan. Omsynet til den fulle kyrkja, det stramme tidsskjemaet og dei mange og sterke forventningane til gudstenesta veg truleg tyngre for dei fleste av oss. Dessutan kan jo alle forteljinga frå før, og ein skal kjempe litt for å fange merksemda ved å snakke om esel, englar og gjetarar.

I år har me likevel det privilegiet å tale over ei ny tekstrekkje, og det er gjort vesentlege endringar med julaftantekstane. For det fyrste har me fått tre tekstar og ein poetisk tekst, mot dei gamle to tekstane. For det andre har den kjende Mika-teksten emigrert til julenatt og 4. sundag i adventstida, og ein har fått to nye lesetekstar i staden: Jes 9 er henta inn frå juledag, og 1 Joh 1 er teken frå den gamle julenattsrekkja. I tillegg er lesinga av juleevangeliet utvida; no skal ein lese heilt fram til vers 20, slik ein før skulle gjere berre på juleotta. Dermed står predikanten overfor eit kompleks av i og for seg kjende juletekstar, men me har ikkje lese dei saman på julaftan før. Kanskje kan endringane gje ei mogeleg retning på preikearbeidet før julaftan og vere ei god orsaking for

å pusse støvet av gode, gamle tekstutleggingar til julaftanpreika.

Gudstenesta

Dei nye gudstenesteordningane tilrår ei forenkla gudsteneste utan nattverd på julaftan, og det er jo fornuftig nok. Samstundes er utkastet til slik ordning svært knapt, med så lite som tre salmar og utan andre lesingar enn dagens evangelium. Det er mange lokale omsyn å ta når ei julaftangudsteneste skal utformast, men eg tenkjer det ville vere verdifullt å lese i alle fall den gammaltestamentlege leseteksten, både fordi det er ein kjend tekst, og fordi han kan vere klangbotn for ei fin preike. I tillegg vil eg tru at mange hadde sett pris på ein ekstra julesalme.

Tekstane

Leseteksten frå 1 Joh vil neppe verte mykje brukt, men eg trur han seier noko viktig om julaftan som preikedag. Dei fire versa frå brevinnleiinga har tydelege refleksar av johannesprologen, men der juledagens preiketekst kan vere abstrakt og høgstemt, legg desse versa stor vekt på den konkrete, historiske inkarnasjonen, det me har sett, høyr, og hendene våre har rørt ved. Det er ein god inngang til å lese sjølve juleevangeliet.

Leseteksten frå Jes 9 er eit utval vers som ikkje kan ha vore tenkt ut nokon annan stad enn i ein kyrkjemøtekomité, men det meste er mykje brukt og godt kjent. Innleiinga om "det

folket som vandrar i mørker,” leier, i alle fall på julaftan, tankane mot gjetarane på markene som ein konkret representant for alle desse. Og det passar fint, sidan gjetarane med utvidinga av evangelieteksten rykker opp frå ei birolle som passivt publikum for englehæren til ei aktiv hovudrolle i betlehemsdramaet. Koplinga mellom denne teksten og gjetarane på markene er gjort mange gonger før, ikkje minst i Händels Messias, der ”For unto us a child is born” (Jes 9,6) vert følgd av ”And there were shepherds” (Luk 2,8).

Og gjetarane si rolle i Lukas 2 tenkjer eg er eit godt utgangspunkt for ei julaftanpreike. Midt i mørke natta får dei sjå eit stort ljøs; dei får høyre engelen sin bodskap og vert vitne til englehæren sin song om ære til Gud og fred på jorda. Så går dei til Betlehem og møter Maria og Josef og barnet i krubba. Ein bør kanskje vere varsam med å knuse for mange kjende og kjære førestellingar på sjølvaste julaftan, men det må vere lov å seie at det er ikkje er ein spesielt idyllisk scene, og at julekrubbene sine reine, vakre og fredfulle andlet nok er eit godt stykke unna sanninga. Ein skal kanskje ikkje ta han heilt ut og snakke for mykje om barseldødsraten i romerske utkantprovinsar og sånt, men ein må kunne setje ord på den openberre kontrasten i teksten, kontrasten mellom englehæren sin song i himmelen og denne forsamlinga nede på jorda, med dei utstøytte og stigmatiserte gjetarane i same rom som ei sliten, ugift mor, eit nyfødd barn med ukjent opphav og Josef som friviljug har teke på seg skamma ved å ta seg av mora og barnet. Særleg om ein tek med seg heile breidda i det bibelske omgrepet ”fred”, som ikkje berre er politisk å forstå, men femner om alle menneskets relasjonar, både sosialt, økonomisk og religiøst, så vert kontrasten nærast umogeleg. Men evangelisten gjer ikkje noko for å glatte over paradokset, men skrur det heile ytterlegare til når han let gjetarane konkludere etter besøket: ”Og alt var slik det hadde vorte sagt dei.” Og dermed har predikanten ei formidabel utfordring – korleis kunne det vere det?

Preika

Det finst mange måtar å svare på ei slik utfordring. Ein måte kan vere å gripe tak i det julefesten eigentleg dreier seg om: ein fødsel.

For ein fødsel er i eitt perspektiv ein finale, slutten på ni månader med uro og usikkerheit. Maria sitt svangerskap var, i tillegg til den usikkerheita som er knytt til alle svangerskap, også prega av sosial og politisk uro, ein ikkje-akseptert familiesituasjon og ei påtvungen folketeljning som førte med seg ei lang og farleg reise. Når barnet er født og ligg friskt i krubba, har ho på mange måtar kome i mål. Engelen ropar ut: I dag er det fødd dykk ein frelsar, og himmelhæren jublar om ære til Gud og fred på jorda: *Factum est*.

Samstundes er ein fødsel ei byrjing, ein sped start på noko som skal kome. Guten i høyet skal vekse og verte stor, og spenninga er på ingen måte borte. På same måten er scenen i stallen (eller kvar det no var) ein forsiktig start på Guds rike i verda. Der er dei samla, ei gruppe menneske, kvar med sine problem, kvar med si smerte, med det inkarnerte Guds ord midt i mellom seg. Berre ved nærveret sitt skaper barnet eit fellesskap som overstig sosiale skiljelinjer og alle dei mekanismene menneske har for å stenge kvarandre ute. Og frå å vere utstøytte og marginaliserte har dei fått ein plass i Guds forteljning med menneskeslekt. Og Jesu liv er ei einaste lang forteljning om at det som byrja der rundt krubba, det heldt fram med å vekse, slik barnet vaks og vart vaksen. Fødselen er grunnlaget for håpet. Og slik gjev det kanskje mening at engane alt ved hans fødsel ropar ut: ”Ære vere Gud i det høgste, og fred på jorda blant menneske som Gud har glede i.”

Dette er naturlegvis berre ein litt sleip måte å forkle det gode, gamle ”allereie – enno ikkje”, men eg trur det har litt for seg. Eg trur at det å snakke om paradokset på denne måten, og at å bruke metaforen fødsel på denne måten, kanskje kan opne gamle og kjende tekstar. Det hadde vore hyggeleg om folk gjekk heim på julaftan og hadde fått med seg i alle fall ein ny tanke om ein tekst som alle kan.

Salmar

Ein opplagt fordel med å snakke om gjetarane, er at det er mange kjende salmar som eignar seg godt til temaet. NoS 56 – Deilig er jorden kjem ein jo ikkje unna uansett, og den passar godt tekstleg. Eg vil gjerne også slå eit slag for NoS 70 – Det lyser i stille grender, som kontekstualiserer englesongen på ein enkel og

nær måte, og som kan fungere til dømes som salme etter preika. Og med eit preiketema som eg har skissert ovanfor, vil eg definitivt tilrå Blix-salmen NoS 65 – Kling no klokka som inngangssalme, dersom kyrkjelyden kjenner han.

PER KRISTIAN SÆTRE
Kapellan i Jar

Julenatt/ottesang

24.–25. desember 2011

Prekentekest: Matt 1,18–25

Lesetekster: Mika 5,1–4a og 1 Joh 1,1–4

Til natten

Når julematen er fortært og gavene åpnet og kvelden går mot natt, er det ingen dum idé å avslutte dagen med på ny å vende blikket mot festens hovedperson. Midnattsmesse ellerottesang i forbindelse med de store høytidsdagene er en gammel kristen tradisjon, og det er god grunn til å holde dem i hevd. Gudstjenesten julenatt blir neppe årets best besøkte, men den vil kunne bli en god opplevelse for dem som kommer. Gudstjenesten julaftens ettermiddag blir nødvendigvis litt preget av at den er en del av et hektisk program på en innholdsrik dag. Gudstjeneste julenatt kan bli et motstykke, en rolig og meditativ samling der vi får puste ut etter dagen og åpne oss opp for Frelsen.

Der det er kort vei mellom menighetene, kan gjerne flere menigheter samarbeide om å gjøre julenattsgudstjenesten til en tradisjon.

Til teksten

Matteus-versjonen av fortellingen om Jesu fødsel er nå løftet fram fra sin beskjedne plass som tilleggstekst til å være prekentekest julenatt.

Det er bra, for i sin enkelhet og knappe form legger den tyngde på litt andre aspekter enn det vakre juleevangeliet hos Lukas. Matteus forteller ikke om noen folketelling, ikke om mangel på husrom, ikke om krybben som ble barneseng, og ikke om julekonsert på Betlehemsmarkene. Evangeliet er likevel minst like tydelig hos Matteus.

I dette evangeliet er fødselsfortellingen en forlengelse av ættetavlen. Matteus starter med å gjøre rede for Jesu avstamning og går videre til å fortelle om hans fødsel. Her oppstår imidlertid et problem: Jesus er ikke Josefs biologiske sønn, og det er via slektskapet til Josef at linjen kan føres tilbake til David. (Marias avstamning er ikke relevant her, på denne tiden ble slekts-tilhørighet kun regnet ut fra farens slekt). Derfor er det av stor betydning at Josef tar til seg barnet som blir født. Det at det er han som gir det navn (v 25), viser at han regner det som sitt eget.

Vi forstår jomfrufødselen som et Guds under og et tegn på hans storhet. Den viser oss at barnet virkelig var Guds sønn, og at noe radikalt nytt begynner med barnet som ble født julenatt. Disse perspektivene på jomfrufødselen har mye for seg, men vi skal også huske at for Josef var jomfrufødselen først og fremst svært krevende. Han giftet seg med sin trolovede selv om hun var gravid uten at han var involvert, og han tok til seg barnet som han ikke var far til. Dette var neppe enkelt for ham, men han gjorde det. Jesu fødsel kunne ha blitt et anstøt for Josef, på samme måte som Jesu ydmykende lidelse og død har blitt det for mange. Josef valgte å gå ydmykelsens vei og overvart anstøtet.

Jesu ættetavle refererer for øvrig til flere vanskelige, skandaløse og ydmykende relasjoner. Les fortellingene om de fire kvinnene i ættetavlen, Tamar, Rahab, Rut og Batseba. Jesus er båret fram av en historie om ekte mennesker som vet godt hva smerte er for noe.

Jesu navn er alt annet enn tilfeldig. Det betyr "Gud frelser" og sier noe om hva som skal være barnets fremste oppgave. Engelen presiserer dette: "for han skal frelse sitt folk fra deres synder." Med andre ord: Barnet skal hete "Gud frelser" fordi det er ved ham Gud frelser.

Referansen til Jes 7,14 er det første av de mange refleksjonssitatene hos Matteus. Det er

viktig for ham å vise at Jesus ikke dukker opp i et vakuum; hans komme er blitt forberedt og forutsagt i en rekke profetier.

Til prekenen

Prekenteeksten trekker linjer både bakover til profetene og framover til frelsen som barnet skal bringe til Guds folk. Disse linjene kan gi et godt utgangspunkt for prekenen. Et forslag – opplagt, men likevel godt – er å bruke julegaven som metafor. Gavene som ble pakket opp tidligere på dagen, har vært forberedt en god stund. De er planlagt, handlet inn, pakket inn og oppbevart før de endelig ble plassert under treet. Kanskje var de også resultat av en ønskeliste som ble skrevet allerede i september. Kanskje har mottakeren fått noen hint om hva som skulle komme, for å øke forventningene. På samme måte ble Jesu ankomst forberedt lang tid i forveien. Behovet for en frelser oppsto ved syndefallet, og Gud har lenge forberedt gaven som skulle frelse verden. Gjennom profetene hadde han gitt mange hint om hva som skulle komme, slik at forventningene hos Guds folk var store. Frelseren var ventet.

Gud er til å stole på, og han holder løftene sine. Forventningene er ikke ubegrunnet. Ventetiden fram mot julaften kan være lang, og ventetiden fram mot frelserens ankomst var enda lengre. Tiden sneglet seg av gårde. Men Gud sviktet ikke; den store dagen kom, og frelseren ble født.

Julegaver er et tegn på kjærlighet. Man gir gaver til dem man er glad i. På samme måte er Guds store gave til oss et tegn på hans kjærlighet. Han har ikke overlatt oss til oss selv i vår nød; han ønsker å fri oss ut fra alt vondt. Han har sendt sin sønn for at han "skal frelse sitt folk fra deres synder".

Det viktigste med gaven er likevel at den er til for å brukes. Ingen lar gavene ligge under jule-treet gjennom romjulen, og ingen kaster dem ut sammen med treet når det drysser for mye ut i januar. Julegaver skal tas imot, de skal åpnes, og de skal tas i bruk, ellers er poenget borte. Tilsvarende er poenget med Jesu fødsel også borte, hvis ikke vi tar imot ham og lar ham få være en del av livet. Han skal ikke byttes tredje juledag; han skal være med oss hver dag, hele livet. Jesus kom for å frelse sitt folk fra deres synder, men for at frelsen skal virke, må

den tas imot. Jesus tvangsfrelser ingen. Jule-natten skal bygge bro mellom det som skjedde i Betlehem for lenge siden, og det som skjer med oss i dag når vi velger å ta imot Jesus og leve livet sammen med ham.

Til gudstjenesten

Ved julenatt i år vil mange menigheter ha iverksatt gudstjenestereformen. En del materiale rundt denne er tilgjengelig på kirkens nettsider, og en del venter vi i skrivende stund fortsatt på. For øyeblikket er det ingen omtale av julenatt i ordning for hovedgudstjenesten. Dersom det ikke kommer noen særskilt veiledning om denne dagen, er trolig det greieste å bruke en struktur for forenklet gudstjeneste med eller uten nattverd. Det kan diskuteres om det bør være nattverd julenatt; kanskje er ikke det naturlig, i hvert fall ikke om det er gudstjeneste med nattverd juledag. I motsatt fall bør man ha nattverd julenatt, for at ikke denne store festen skal bli feiret helt uten fest-måltid.

Hvis man ennå ikke har iverksatt gudstjenestereformen, finnes en kort veiledning for julenatt i gudstjenesteboken.

Uansett bør glorialeddet framheves på denne gudstjenesten; det var julenatt denne lovsangen ble sunget første gang. Man kan bruke en av de mer omfattende versjonene fra gudstjenesteboken, eller man kan fremføre noe fra en av de mange klassiske komponister som har tonesatt englenes lovsang.

Salmer

Salmebøkene flommer over av flotte julesalmer, og det er neppe noe problem å finne sanger til julenatt. Følgende kan være gode forslag:

- 1 Folkefrelsar til oss kom
- 38 Det hev ei rose sprunge
- 45 Mitt hjerte alltid vanker
- 56 Deilig er jorden
- 64 En krybbe var vuggen
- *7 Nå tennes tusen julelys

FRODE GRANERUD
Kapellan i Notodden

NYTT KIRKEÅR – NY KIRKELIG ÅRSKALENDER!

Kirkelig årskalendar 2012

Skreddersydd for kirkelige medarbeidere!

- Kirkeårstekster
- Ord for dagen
- Merkedager
- Adresser
- Årsstatistikk

Kr 128,-

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), fung. sokneprest Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og prost Kristin Moen Saxegaard.
Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og sendes på e-post til ovenstående adresse.

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Halvårsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669
Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post).

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemøduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
 2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1000,- +mva
 3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2000,- +mva
 4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2000,- +mva
 5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2500,- +mva
 6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3000,- +mva
 7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1500,- +mva

ISSN 0332-5431

